

מחשבת ישראל – ממ"ד

מערך שיעור

האחר הוא אני

מאת הרב ד"ר יוחאי רוזיק – מפמ"ר מחשבת ישראל

מטרות השיעור

- (1) התלמידים יבינו כי ההפרדה בין אנשים, שונים לכאורה, היא הפרדה חיצונית-שטחית. במהותם הפנימית אנשים קשורים באופן נפשי, בהיותם כולם נבראים בצלם אלוקים.
- (2) התלמידים יבינו את ערך האחדות והסיכון של המחלוקת.
- (3) התלמידים יעסקו בשאלה כיצד ניתן להעצים את האחדות הן לאור מקורות חז"ל והן כהמשך לדיון כיתתי.

מקור 1 – חשיבות פיתוח ה"אני"

"ואני בתוך הגולה... חטא אדם הראשון שנתנכר לעצמיותו שפנה לדעתו של נחש ואיבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת אייכה מפני שלא ידע נפשו... באים מחנכים מלומדים, מסתכלים בחיצוניות ומסיחים דעה מן האני... מפטמים את המוחות והלבבות בכל מה שהוא חוץ מהם והאני הולך ומשתכח"

(הראי"ה קוק, אורות הקודש, חלק ג', עמ' ק"מ)

שאלות לדיון

- (א) מדוע לדעתך חשובה החשיפה והמודעות ל"אני" של האדם?
- (ב) תנו דוגמאות כהמחשה לדברי הרב קוק הנ"ל "מפטמים את המוחות והלבבות בכל מה שהוא חוץ מהם".
- (ג) כיצד לדעתך נוכל לחשוף את ה"אני" שלנו?

מקור 2 – האם קיימת סתירה בין ה"אני" לבין האחר?

"וסגולה זו היא שיתברר ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומדד מעלת האדם לפי מדרגתו. האיש הגס והשפל כל "אני" שלו מצומצם רק בחומר וגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש ש"אני" שלו מורכב מגוף ונפש ולמעלה מזה מי שמכניס ל"אני" שלו את בני ביתו ומשפחתו. והאיש ההולך על פי דרכי התורה, ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל".

(הרב שמעון שקופ בהקדמה לספרו "שערי יושר")

שאלות לדיון

- (א) מהו החידוש העיקרי בקטע שקראת?
(ב) מהי לדעתך המסקנה המעשית המתבקשת לאור מה שקראת?

מקור 3 – "האחר הוא אני"...

"האיש ההוא – שאני שונא – העומד בהפגנות עם שלט: 'מוות לערבים', הוא בעצם אותו האיש – שאני אוהב – המגיש מימיה לשבוי מפני שגם הוא בנאדם. והאיש ההוא – שאני שונא – שצובע את שמו על פסל בוינה, הוא בעצם אותו האיש – שאני אוהב – שמלווה לי \$50 באתונה רק בגלל שגם אני ישראלי. והאיש ההוא – שאני שונא – שבשם ערכים דתיים שהוא אפילו לא מבין, תובע זכות היסטורית על הפרת והחידקל, הוא בעצם אותו האיש – שאני אוהב – שעומד לידי ביום הכיפורים ומראה לי בסבלנות אין קץ את הקטעים הנכונים. והאיש ההוא – שאני שונא – שדוחף אותי בתור לאוטובוס וזיעתו נדבקת אלי, הוא בעצם אותו האיש – שאני אוהב – שמבזבז יום שלם בשביל להחזיר הביתה את הילד של השכנים שאיבד את דרכו.

והאיש ההוא – שאני שונא – שקורא לי 'אחי' למרות שהוא לא, הוא בעצם אותו האיש – שאני אוהב – שאם ארצה או לא ארצה הוא אחי.

כי זה מה שיש, ואתה חלק ממשו ומעבר לכל ההבדלים, והצעקות, והעניינים המשווה הזה לא נורא כל כך ואם תרצה או לא תרצה המשו הזה הוא גם אתה".

(יאיר לפיד, "מעריב")

שאלות לדיון

- (א) הרב שמעון שקופ היה אדם דתי. יאיר לפיד אינו מגדיר עצמו דתי. מסקנת שניהם בקטעים שקראת זהה.
מה ניתן ללמוד מעובדה זו על הקשר בין היחיד לבין האחר?
(ב) מהי לדעתך הסיבה שאני בעצם אוהב את האיש שאני שונא?

מקור 4 – "להביט בעין יפה על אחרים"...

"דומה לנו שהננו מחולקים לשני מחנות. תמיד רגילים לצלצל אצלנו בשני השמות המהווים את הקהל שלנו בכללו, והם "חרדים" ו"חופשיים". שמות חדשים אשר מאז לא היו רגילים להיות מתבטאים אצלנו כלל...

ה"חרד" ... מביט הבטה מלמעלה למטה אל המחנה השני "החופשיים". ובמה שנוגע למחשבות של תיקון, של חיפוש מעשים ושל תשובה... חושב בדעתו שהתשובה במלוא מובנה שם היא דרושה... (אצל החופשיים – י.ר.)

ה"חופשי" ... חושב שכל הרעיון של תשובה הרי הוא נוסח "חרדי" שאינו שייך לו כלל. ונמצא שמכאן ומכאן הננו יוצאים קרחים, ומוצא לרפואת מכאובינו הנפשיים מאיין יבוא?...

נתוודע איש אל אחיו בשם ישראל הכללי, לא בשם מפלגתי ומחנתי. נדע, שיש לנו בכל מחנה הרבה מה לתקן והרבה מה לקבל מהאור והטוב זה מזה, ואז תופיע עלינו האורה העליונה הכללית אשר בה ניוושע תשועת עולמים".

(הראי"ה קוק, מסע המחנות, מאמרי הראי"ה, עמ' 76-77)

שאלות לדיון

- (א) מהו החיסרון בחלוקה למחנות וקבוצות נפרדות והדגשת ה"אני"?
- (ב) מהי הדרך האידיאלית שמציע לנו הרב קוק וכיצד היא פותרת את בעיית המחנות השונים?

שאלת סיכום:

האם קריאת בורא עולם אל אדם הראשון "אייכה"? (מקור מס' 1 לעיל), מעדיפה את ה"אני" על פני האחדות ו"האחר"? – בתשובתכם הסתמכו על המקורות שלמדתם.